

СПЕЦИФІКА ТЕАТРАЛЬНОГО КОЛЕКТИВУ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

У статті аналізується діяльність вітчизняних театральних колективів для дітей з особливими потребами. Такі діти потребують фізичної, функціональної та соціальної інтеграції, що передбачає міжособистісні контакти між здоровими дітьми і дітьми з особливими потребами, а також пошук підходів до процесу їх соціалізації та адаптації в сучасному суспільстві. Одним із шляхів досягнення цього є організація дозвілля особливих дітей, а саме через театральну діяльність.

Ключові слова: дитина з особливими потребами, колектив, інклюзивний театр.

The article analyzes the activities of domestic theater groups for children with special needs. Such children need physical, functional and social integration, which involves interpersonal contacts between healthy children and children with special needs, as well as the search for approaches to the process of their socialization and adaptation in modern society. One of the ways to achieve this is the organization of leisure time for special children, namely through theatrical activities.

Key words: child with special needs, team, inclusive theater.

Сьогодні українське суспільство усвідомлює необхідність визнання та утвердження права осіб з особливими потребами на повноцінну їх участь у громадському житті країни, а також забезпечення якісних умов для реалізації цього права.

Створення культурних, соціальних та організаційних умов, забезпечення сприятливого соціально-культурного середовища для всебічного особистісного розвитку дітей з особливими потребами та їх повноцінної інтеграції у систему суспільних відносин є важливим завданням нашої держави.

Питання специфіки діяльності театрального колективу, в тому числі для дітей з особливими потребами, знаходиться в колі інтересів науковців Т. Борисової, А. Колупаєвої, О. Керик, Л. Лимаренко, І. Матяш, К. Зелінської та інших.

О. Сорока наголошує, що «термін «діти з особливими потребами» відповідає міжнародному терміну «children with special needs». Його використовують для позначення дітей з порушеннями психофізичного розвитку, в тому числі дітей з інвалідністю» [9]. Ці діти потребують особливих підходів до процесу їх соціалізації та адаптації в сучасному суспільстві. Одним із таких шляхів є організація дозвілля особливих дітей, а саме, через театральну діяльність.

Організація культурної діяльності та дозвілля є особливо важливим ресурсом оптимізації соціальної активності дитини з особливими потребами, що сприяє актуалізації та соціалізації особистості дитини. Одним із важливих засобів корекційного впливу у розвитку і вихованні дітей з особливими потребами є їх залучення до різноманітних творчих колективів.

Засоби мистецтва є унікальним джерелом соціалізації дитини з особливими потребами, оскільки проживаючи, наприклад, на сцені, разом із казковими персонажами різні життєві ситуації, така дитина переносить в реальне життя пережиті емоції, набуті навички, нові форми спілкування [6].

У своєму науковому доробку професорка Л. Лимаренко наголошує: «Театр може виявити й підкреслити індивідуальність, неповторність, єдність людської особистості незалежно від того, де ця особистість знаходиться – на сцені чи у залі. Театр дозволяє опанувати світ, поєднуючи в єдине ціле майбутнє, колишнє й теперішнє, чим саме і зумовлює постійне набуття естетичного досвіду людини» [7].

Дитячий театральний колектив є невеликою групою осіб, але зі своїм особливим морально-емоційним кліматом. У ньому дуже важливу роль відіграє вміння співпрацювати в колективі, взаємна довіра, повага, відкритість, налагодження добрих людських стосунків, система успішного вирішення завдань, здатність до творчості, можливості особистісного розвитку для кожної дитини [7].

К. Зелінська виділяє такі важливі аспекти у творчій роботі з дітьми з особливими потребами. По-перше, це розвиток інтересу у дітей до мистецької діяльності і створення атмосфери взаємної зацікавленості у творчих досягненнях кожного члена дитячого колективу; забезпечення правильної організації розвитку активності дітей, їх театральних навичок, формування мотивації подолання фізичної та психічної неповноцінності з орієнтацією на самовиховання. По-друге, постійне створення «ситуації успіху». Оскільки радість і відчуття задоволення від досягнутих результатів є дуже важливими для дітей з особливими потребами, а даються вони їм набагато більшими зусиллями, то і підтримати їх може лише відчуття радості й задоволення. По-третє, індивідуальний підхід до кожної дитини з особливими потребами, який є найважливішим аспектом в організації театральної діяльності з такими дітьми [3].

Г. Гончаровська наголошує, що у роботі з дітьми з особливими потребами визначальними є принцип гуманізації та системності, які забезпечують орієнтацію на особистість кожної дитини, та ціннісне ставлення до всіх сфер її життя [1].

З 2020 року в м. Харків діє інклюзивна театральна студія підліткового хабу «Халабуда», в якій займаються театальною творчістю підлітки, віком від 12 до 20 років. Більшість з них мають різні форми інвалідності (розлади аутистичного спектру, синдром Дауна, дитячий церебральний параліч). Особливістю занять у цьому інклюзивному театрі є використання орф-

інструментів, які надають широкі можливості для імпровізації та композиції, без довготривалого та кропіткого навчання, що дуже імпонує в роботі з дітьми з особливими потребами [8].

В м. Дніпро з 2018 року діє єдиний в області інклюзивний театр «Незабудки». За п'ять років діяльності театру актори підготували п'ять вистав на різну соціальну тематику. Інклюзивний театр «Незабудки» є лауреатом фестивалів в Одесі, Дніпрі, Харкові, Києві [10].

З вересня 2019 року у м. Вінниця існує інклюзивна театральна студія для дітей та підлітків із проблемами аутизму, синдромом Дауна та ДЦП «Особливий Театр».

На початковому етапі роботи вирішальним у налагодженні спілкування з майбутніми особливими акторами стала музика і виконання разом з дітьми нескладної руханки під неї. Так діти краще розкриваються і самовиражаються, також на заняттях вони вчать скоромовки, вірші, роблять артикуляційні вправи, розвивають пам'ять і увагу.

Інклюзивний театр практикує інтегровані спільні заняття юних акторів з театру-студії «Птаха» і «Особливого театру». Це своєрідні уроки людяності і толерантності: діти без порушення розвитку вчаться сприймати дітей з інвалідністю як рівних, діяти з ними в партнерстві. У 2021 році вихованці театральної студії стали лауреатами першої премії Всеукраїнського конкурсу «Кращі інклюзивні практики України – 2021» (м. Скадовськ) [11].

Дитячий інклюзивний театр «Perfecoin Kilaba» (м. Вишгород) перший в Україні інклюзивний театр, який у 2019 році отримав грант від Українського культурного фонду та реалізував проєкт «Вистава» постановкою «Колискова для Дракона» на замовлення Міністерства культури України. Театр упроваджує у свою діяльність методика «Театральна проінклюзія», розроблену у колаборації з педагогом-психологом театру та менторами за суміжними з театром напрямками вокалу, хореографії, перкусії [2].

В м. Херсон на базі комунального закладу «Херсонська обласна наукова бібліотека ім. Олесь Гончара» Херсонської обласної ради, до повномасштабного вторгнення в Україну, активно діяли інклюзивний ляльковий театр та інклюзивний театр при бібліотеці «Звичайна роль – особливий актор». Також в місті працювала інклюзивна театральна студія «Світло в тобі» при громадській організації «Сонячні діти Херсонщини» [5].

Особливістю роботи інклюзивного лялькового театру було поєднання інклюзії, арт-терапії та екологічного виховання, адже усі ляльки учасники театру виконували власноруч у техніці «апсайклінг» – творчої переробки непотрібних речей.

Інклюзивний театр «Звичайна роль – особливий актор» був постійним учасником і лауреатом Міжнародного театального фестивалю «Мельпомена Таврії». За роки діяльності цей унікальний проєкт отримав заслужені нагороди на всеукраїнських та міжнародних конкурсах і

фестивалях, вражав глядачів своїми цікавими постановками, ефектними костюмами, акторською грою особливих дітей, для яких театр став центром їх соціалізації, креативного розвитку та комунікації.

До лютого 2022 року інклюзивна театральна студія «Світло в тобі» мала активну творчу діяльність. Її особливістю було те, що діти із синдромом Дауна виявляли себе на різних вітчизняних і міжнародних фестивалях, конкурсах не лише як актори, але й як танцівники, й отримували заслужені нагороди [4].

Насьогодні студія продовжує свою творчу діяльність, дистанційно бере участь у різних творчих проєктах і таким чином розкриває потенціал дітей з особливими потребами, допомагає їх соціально адаптувати, інтегрувати, створюючи сприятливі умови для емоційного, інтелектуального розвитку та особистісного становлення дітей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гончаровська Г.Ф. Ігрова терапія як засіб оптимізації дитячо-батьківських стосунків дітей з особливими потребами. Науковий вісник Херсонського державного університету. Вип. 5. Том 2. 2017. С. 15.
 2. Дитячий інклюзивний театр Perfecoin Kilaba. <https://www.facebook.com/PerfecoinKilaba/>
 3. Зелінська К.О., Кравченко А.І. Арттерапія для дітей з особливими потребами. Корекційна педагогіка і спеціальна психологія. Вип. 15. 2010. С. 50.
 4. Інклюзивна театральна студія «Світло в тобі». URL: <https://corr.ks.ua/svitlo.htm>
 5. Інклюзивні проєкти. URL: <https://lib.kherson.ua/inklyuziya.htm>
 6. Керик О.Є. Використання ігрових та арттерапевтичних засобів у педагогічній роботі з дітьми з особливими потребами. Імідж сучасного педагога. №5 (154). 2015. С. 50.
 7. Лимаренко Л.І. Студентський театр у системі професійної підготовки майбутніх педагогів : монографія. Херсон, 2015. 491 с.
 8. Піаніно для інклюзивної театральної студії. URL: <https://mycity.one/projects/panno-dlya-tvorchih-zanyaty-pdltkv-z-vadami-rozvitku>
 9. Сорока О. Можливості арт-терапії в інклюзивній освіті дітей з особливими потребами. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія «Педагогічні науки». Вип. 45. С. 165.
 10. Реабілітація сценою для дітей з синдромом Дауна: як у Дніпрі працює інклюзивний театр. URL: <https://rubryka.com/article/inclusive-theater-nezabudki/>
 11. Як вижити «Особливому театру» під час пандемії? URL: <https://vn.20minut.ua/blogs/yak-vizhiti-osoblivomu-teatru-pid-chas-pandemiyi.html>
- Науковий керівник докторка педагогічних наук, професорка Лимаренко Л.І.**